

DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

12. november 1998 *

I sag C-399/96,

angående en anmodning, som Cour du travail de Bruxelles i medfør af EF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Europièces SA i likvidation

mod

Wilfried Sanders,

Automotive Industries Holding Company SA under konkurs,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af Rådets direktiv 77/187/EØF af 14. februar 1977 om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varetagelse af arbejdstagernes rettigheder i forbindelse med overførsel af virksomheder, bedrifter eller dele af bedrifter (EFT L 61, s. 26),

har

* Processprog: fransk.

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, G. Hirsch, og dommerne G. F. Mancini (refererende dommer) og R. Schintgen,

generaladvokat: G. Cosmas
justitssekretær: R. Grass,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Det Forenede Kongeriges regering ved L. Nicoll, Treasury Solicitor's Department, som befuldmægtiget, bistået af barrister E. Sharpston

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved M. Patakia, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtiget,

på grundlag af den refererende dommers rapport,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 7. maj 1998,

afsagt følgende

Dom

¹ Ved dom af 11. december 1996, indgået til Domstolen den 17. december 1996, har Cour du travail de Bruxelles i medfør af EF-traktatens artikel 177 forelagt et

præjudicielt spørgsmål vedrørende fortolkningen af Rådets direktiv 77/187/EØF af 14. februar 1977 om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varetagelse af arbejdstagernes rettigheder i forbindelse med overførsel af virksomheder, bedrifter eller dele af bedrifter (EFT L 61, s. 26, herefter »direktivet«).

- 2 Spørgsmålet er blevet rejst under en sag mellem Wilfried Sanders, der er repræsentant, og Europièces SA i likvidation (herefter »Europièces«). Sagen drejer sig om udbetaling af en fratrædelsesgodtgørelse og andre godtgørelser.

De fællesskabsretlige bestemmelser

- 3 Det fremgår af direktivets artikel 1, stk. 1, at det finder anvendelse på overførsel af virksomheder, bedrifter eller dele af bedrifter til en anden indehaver som følge af overdragelse eller fusion.
- 4 Ifølge direktivets artikel 3, stk. 1, første afsnit, overgår overdragerens rettigheder og forpligtelser i henhold til en arbejdskontrakt, som bestod på tidspunktet for overførslen, som følge af denne overførsel til erhververen.
- 5 Det bestemmes i direktivets artikel 4, stk. 1, at overførsel af en virksomhed, bedrift eller dele af en bedrift ikke i sig selv giver overdrageren eller erhververen nogen begrundelse for at foretage afskedigelser. Denne bestemmelse er dog ikke til hinder for, at der kan ske afskedigelser af økonomiske, tekniske eller organisatoriske årsager, der medfører beskæftigelsesmæssige ændringer.

- 6 I direktivets artikel 4, stk. 2, bestemmes det endvidere, at såfremt arbejdskontrakten eller arbejdsforholdet ophæves, fordi overførslen i henhold til artikel 1, stk. 1, medfører en væsentlig ændring af arbejdsvilkårene til skade for arbejdstageren, anses arbejdsgiveren for at være ansvarlig for arbejdskontraktens eller arbejdsforholdets ophævelse.
- 7 Under sagens behandling for Domstolen er direktivet blevet erstattet af Rådets direktiv 98/50/EF af 29. juni 1998 (EFT L 201, s. 88).

Belgisk lovgivning

- 8 Direktivet er gennemført i belgisk ret ved kapitel 2 i kollektiv overenskomst nr. 32a af 7. juni 1985 om varetagelse af arbejdstagernes rettigheder over for en ny arbejdsgiver som følge af overførsel af en virksomhed ved aftale og om fastlæggelse af rettigheder for fortsat ansatte arbejdstagere i forbindelse med overtagelse af aktiverne efter konkurs eller tvangsakkord eller efter afståelse af aktiverne til kreditorerne. Overenskomsten blev tillagt bindende virkning ved kongelig anordning af 25. juli 1985 (*Moniteur belge* af 9.8.1985, s. 11527) og er blandt andet blevet ændret ved kollektiv overenskomst nr. 32c af 19. december 1989, som blev tillagt bindende virkning ved kongelig anordning af 6. marts 1990 (*Moniteur belge* af 21.3.1990, s. 5114).
- 9 Kapitel 3 i den kollektive overenskomst nr. 32a indeholder en fastlæggelse af arbejdstagernes rettigheder over for en ny arbejdsgiver i forbindelse med overtagelsen af aktiverne efter konkurs eller tvangsakkord efter afståelse af aktiverne til kreditorerne. Det er heri navnlig fastsat, at den kollektive overenskomst kun finder anvendelse, såfremt overtagelsen sker senest seks måneder efter datoen for konkursen eller tvangsakkorden; i modsat fald er de ansatte ikke omfattet af overenskomsten.

Hovedsagen

- 10 Siden den 15. februar 1974 havde Wilfried Sanders været ansat af Europièces som repræsentant tilknyttet selskabets kontor i Erpent. I juli 1993 trådte Europièces i frivillig likvidation, og der blev udnævnt en likvidator. Denne opsagde Sanders den 27. juli 1993 med et varsel på 22 måneder.
- 11 Den 13. august 1993 meddelte Europièces' likvidator Sanders, at Europièces havde overdraget en del af lageret og materiellet til Automotive Industries Holding Company SA (herefter »Automotive Industries«), at Automotive Industries ikke havde overtaget alle Europièces' aktiviteter, og at Sanders med virkning fra den 24. august 1993 skulle arbejde for likvidationsboets regning på kontoret i Bruxelles og efter instrukser direkte fra likvidationsboets repræsentant. Likvidator anførte endvidere i skrivelsen, at han var bekendt med, at Automotive Industries havde fremsat tilbud om ansættelse til visse ansatte, herunder Sanders. Denne havde ifølge det oplyste afslået tilbuddet.
- 12 Som svar på en skrivelse fra Sanders af 18. august 1993, hvori han ønskede oplyst, hvorfor han som repræsentant tilknyttet kontoret i Erpent og for det område, der dækker provinserne Namur, Luxembourg og Hainaut, skulle udføre sit arbejde for likvidationsboets regning i Bruxelles, præciserede likvidator i skrivelse af 25. august 1993 blot Sanders' rolle og arbejdsopgaver. Han skulle bidrage til en optimal realisering af likvidationsboets lager og bistå med at nedbringe Europièces' passiver. Likvidator anførte endvidere, at opregningen ikke var udtømmende, og at der senere kunne ske ændringer. Han anførte endelig, at Europièces kun bestod med henblik på »afvikling«, og at selskabets virksomhed var begrænset til kun at omfatte realiseringen af det bestående lager.
- 13 Ved skrivelse af 8. september 1993 anmodede Sanders likvidator om at præcisere, om han stadig primært var repræsentant, eller om han skulle udføre andre opgaver, idet han dog anførte, at han ikke kunne acceptere en ændring af sin stilling.

- 14 Den 20. september 1993 svarede likvidator, at det ikke var hensigten ensidigt at ændre Sanders' stilling, men at han på grund af omstændighederne og kravene i lovgivningen måtte tildeles andre arbejdsopgaver.
- 15 Efter en yderligere brevveksling sendte Sanders den 18. oktober 1993 en sidste skrivelse til likvidator, hvori han anførte, at han måtte konstatere, at hans kontrakt som repræsentant var blevet ophævet ensidigt eller i hvert fald var blevet opsagt.
- 16 Sanders anlagde herefter sag ved Tribunal du travail de Bruxelles mod både Europièces og Automotive Industries.
- 17 Tribunal du travail de Bruxelles fastslog, at der faktisk var sket en overdragelse af lageret, af kundekredsen og af lejekontrakten eller ejendomsretten til ejendommen i Erpent, og at den økonomiske enhed i Erpent, som Sanders var tilknyttet, i det mindste var blevet overdraget under bevarelse af sin identitet, idet Automotive Industries havde fortsat udøvelsen af en tilsvarende virksomhed.
- 18 Ved dom af 5. september 1995 dømte Tribunal du travail de Bruxelles herefter Europièces til at betale Sanders godtgørelser og renter efter loven. Retten fastslog endvidere, at sagen mod Automotive Industries kunne antages til realitetsbehandling, og den opfordrede Sanders til at fremkomme med bemærkninger til, om direktivet fandt anvendelse på overførsler gennemført af et selskab i frivillig likvidation, ligesom retten bemærkede, at sagen eventuelt måtte berammes på ny med henblik på afgivelse af mundtlige indlæg.

Det præjudicielle spørgsmål

- 19 Den 16. november 1995 iværksatte Europièces ved Cour du travail de Bruxelles appel til prøvelse af dommen af 5. september 1995. For så vidt som appellen vedrørte Automotive Industries, der senere er erklæret konkurs, gjorde Sanders for appelinstansen gældende, at der var sket en virksomhedsoverførsel som omhandlet i direktivet, eftersom overdragelsen af enheden i Erpent havde fundet sted ved likvidationsprocedurens begyndelse. Efter belgisk lovgivning ligestilles overførsler i forbindelse med likvidation ifølge Sanders ikke med overførsler i forbindelse med konkurs.
- 20 Cour du travail de Bruxelles bemærkede i sin dom af 11. december 1996, at aftalen mellem Europièces og Automotive Industries om overdragelse af aktiver ikke var blevet fremlagt, og at det derfor var umuligt at blive bekendt med dens nøjagtige indhold. Selv om den økonomiske enhed i Erpent tilsyneladende var blevet overført, fandtes Sanders ikke at have fremført overbevisende argumenter til støtte for, at direktivet finder anvendelse på et selskab, der er i frivillig likvidation.
- 21 Cour du travail de Bruxelles stadfæstede herefter førsteinstansens dom, for så vidt som den vedrørte Europièces, mens den med hensyn til påstanden vedrørende Automotive Industries udsatte sagen og forelagde Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »Finder direktiv 77/187 anvendelse i et tilfælde, hvor et selskab i likvidation helt eller delvis overfører sine aktiver til et andet selskab, som efterfølgende udsteder ordrer til en arbejdstager, der ifølge selskabet i likvidation skal efterkommes?«
- 22 Indledningsvis bemærkes, at der må tages stilling til, om det præjudicielle spørgsmål skal besvares, eller om det som hævdet af Det Forenede Kongeriges

regering må afvises fra påkendelse som følge af, at den forelæggende ret ikke har givet Domstolen nærmere oplysninger om den retlige og faktiske sammenhæng, spørgsmålet indgår i.

- 23 Ganske vist har Domstolen fastslået, at det for at opnå en fortolkning af fællesskabsretten, som den nationale ret kan bruge, er påkrævet, at denne giver en beskrivelse af de faktiske omstændigheder og de regler, som de forelagte spørgsmål hænger sammen med, eller i alt fald forklarer de faktiske forhold, der er baggrunden for dens spørgsmål (jf. dom af 26.1.1993, forenede sager C-320/90, C-321/90 og C-322/90, Telemarsicabruzzo m.fl., Sml. I, s. 393, præmis 6, samt kendelse af 26.4.1993, sag C-386/92, Monin Automobiles, Sml. I, s. 2049, præmis 6, og af 8.7.1998, sag C-9/98, Agostini, Sml. I, s. 4261, præmis 4).
- 24 For så vidt angår den foreliggende sag findes oplysningerne i de af den forelæggende ret fremsendte sagsakter imidlertid at være tilstrækkelige til, at Domstolen kan give en fortolkning af fællesskabsretten i relation til de forhold, som er genstand for hovedsagen. Endvidere er Domstolen i vidt omfang bekendt med sagens retlige baggrund som følge af en tidligere præjudiciel forelæggelse (jf. dom af 12.3.1998, sag C-319/94, Dethier Équipement, Sml. I, s. 1061), der vedrørte likvidationsproceduren i Belgien.
- 25 Det forelagte spørgsmål må herefter besvares.
- 26 Med spørgsmålet ønskes det for det første oplyst, om direktivets artikel 1, stk. 1, skal fortolkes således, at direktivet finder anvendelse, såfremt et selskab i frivillig likvidation helt eller delvis overfører sine aktiver til et andet selskab, der efterfølgende udsteder ordrer til en arbejdstager, som ifølge selskabet i likvidation skal efterkomme dem. For det andet skal det på baggrund af omstændighederne i hovedsagen og med henblik på at give den nationale ret et brugbart svar fastslås, om direktivets artikel 3, stk. 1, er til hinder for, at en arbejdstager, der er ansat hos overdrageren på overførelstidspunktet, kan rejse indsigelse mod, at hans arbejdskontrakt eller arbejdsforhold overgår til erhververen.

Spørgsmålet, om der foreligger en overførsel i direktivets forstand

- 27 Hertil bemærkes først, at direktivet ikke finder anvendelse på overførsel af en virksomhed, en bedrift eller en del af en bedrift i forbindelse med en konkursbehandling (jf. dom af 7.2.1985, sag 135/83, Abels, Sml. s. 469).
- 28 Det fremgår imidlertid af Domstolens praksis, at det afgørende kriterium for bedømmelsen af, om en overførsel af en virksomhed, for hvilken der er iværksat en administrativ eller retslig procedure, er omfattet af direktivets anvendelsesområde, er det formål, der forfølges med den pågældende procedure (jf. dom af 25.7.1991, sag C-362/89, D'Urso m.fl., Sml. I, s. 4105, præmis 26, og af 7.12.1995, sag C-472/93, Spano m.fl., Sml. I, s. 4321, præmis 24). Der bør endvidere tages hensyn til de nærmere regler for den pågældende procedure, særligt de regler, der vedrører spørgsmålet om, hvorvidt virksomheden fortsætter eller ophører, og til direktivets formål (dommen i sagen Dethier Équipement, a.st., præmis 25).
- 29 I dommen i sagen Dethier Équipement, præmis 27, fastslog Domstolen, at selv om formålet med den retslige likvidation undertiden kan have lighedspunkter med formålet med en konkurs, er dette ikke nødvendigvis tilfældet, da retslig likvidation kan benyttes i alle de tilfælde, hvor man ønsker at bringe et selskabs virke til ophør, uanset hvilke grunde man måtte have dertil.
- 30 Da kriteriet vedrørende formålet med den retslige likvidationsprocedure ikke giver tilstrækkelige anvisninger for bedømmelsen, har Domstolen set på procedurens indhold.
- 31 For så vidt navnlig angår udnævnelsen af likvidator og dennes opgaver, har Domstolen i præmis 30 i dommen i sagen Dethier Équipement fastslået, at der er

væsentlige forskelle mellem en virksomhed i retslig likvidation og en virksomhed under konkurs, og at de grunde, som har ført til, at Domstolen har fastslået, at direktivet ikke finder anvendelse i konkurstilfælde, ikke nødvendigvis gør sig gældende i den situation, hvor der er tale om en retslig likvidation.

32 Domstolen udtalte således i dommen i sagen Dethier Équipement, at direktivet finder anvendelse på overførsel af en virksomhed i retslig likvidation, når virksomhedens aktiviteter videreføres. Domstolen bemærkede navnlig i dommens præmis 31, at når virksomhedens aktiviteter fortsætter under den retslige likvidation, fortsættes driften på det tidspunkt, hvor virksomheden overføres. Som følge heraf er der intet grundlag for at afskære arbejdstagerne fra at gøre deres rettigheder i medfør af direktivet gældende på de i direktivet fastsatte betingelser.

33 For så vidt angår hovedsagen bemærkes, at frivillig likvidation i det væsentlige svarer til retslig likvidation, bortset fra, at beslutningen om selskabets likvidation, udnævnelse af likvidatorer og fastlæggelse af deres beføjelser træffes af selskabets generalforsamling og ikke af retten. Kun hvis et flertal af selskabsdeltagerne ikke kan opnås, må selskabet henvende sig til retten for at få indledt likvidation, idet retten da udnævner likvidatorerne i henhold til selskabets vedtægter eller generalforsamlingens beslutning, medmindre det må anses for givet, at uenigheden mellem selskabsdeltagerne hindrer generalforsamlingen i at træffe beslutning, i hvilket fald retten udnævner en retslig likvidator.

34 I det mindste for så vidt angår visse af de nærmere regler er der således større forskel mellem frivillig likvidation og konkurs end mellem retslig likvidation og konkurs.

35 Henset hertil må det bemærkes, at de grunde, der i dommen i sagen Dethier Équipement førte til, at Domstolen fastslog, at direktivet finder anvendelse på over-

førsler, der sker under en retslig likvidationsprocedure, så meget desto mere gør sig gældende, såfremt den overførte virksomhed er i frivillig likvidation.

- 36 Den første del af spørgsmålet — således som omformuleret ovenfor — må herefter besvares med, at direktivets artikel 1, stk. 1, skal fortolkes således, at direktivet finder anvendelse, såfremt et selskab i frivillig likvidation helt eller delvis overfører sine aktiver til et andet selskab, der efterfølgende udsteder ordrer til en arbejdstager, som ifølge selskabet i likvidation skal efterkomme dem.

Spørgsmålet, om en arbejdstager kan modsætte sig, at hans arbejdskontrakt eller arbejdsforhold overgår til erhververen

- 37 Hvad angår den anden del af spørgsmålet — således som omformuleret ovenfor — bemærkes, at i henhold til Domstolens faste praksis skal direktivet sikre, at arbejdstagernes rettigheder opretholdes, når virksomheden skifter indehaver, idet direktivet giver arbejdstagerne mulighed for at videreføre deres arbejdsforhold med den nye arbejdsgiver på de vilkår, der var aftalt med overdrageren (jf. dommen i sagen d'Urso m.fl., præmis 9, og dom af 16.12.1992, forenede sager C-132/91, C-138/91 og C-139/91, Katsikas m.fl., Sml. I, s. 6577, præmis 21).

- 38 Den af direktivet tilsigtede beskyttelse er imidlertid formålsløs, når den pågældende, efter en beslutning, som han har truffet efter eget frit valg, ikke fortsætter arbejdsforholdet hos den nye indehaver efter overførslen. Domstolen har allerede fastslået, at i en sådan situation finder direktivets artikel 3, stk. 1, ikke anvendelse (dom af 11.7.1985, sag 105/84, Danmols Inventar, Sml. s. 2639, og dommen i sagen Katsikas m.fl., præmis 30).

- 39 I sådanne tilfælde, hvor arbejdstageren frit beslutter sig til ikke at videreføre arbejdskontrakten eller arbejdsforholdet med erhververen, tilkommer det følgelig medlemsstaterne at bestemme, hvad der skal ske med arbejdskontrakten eller arbejdsforholdet. Medlemsstaterne kan navnlig bestemme, at arbejdskontrakten eller arbejdsforholdet i dette tilfælde anses for at være blevet opsagt enten af arbejdstageren eller af arbejdsgiveren. De kan også bestemme, at arbejdskontrakten eller arbejdsforholdet vedbliver at bestå med overdrageren (dom af 7.3.1996, forenede sager C-171/94 og C-172/94, Neuhuys, Sml. I, s. 1253, præmis 35).
- 40 Det skal i øvrigt bemærkes, at direktivets artikel 4, stk. 2, indeholder bestemmelse om, at såfremt arbejdskontrakten eller arbejdsforholdet ophæves, fordi overførslen i henhold til artikel 1, stk. 1, medfører en væsentlig ændring af arbejdsvilkårene til skade for arbejdstageren, anses arbejdsgiveren for at være ansvarlig for ophævelsen.
- 41 Det fremgår af forelæggelsesdommen, at der var blevet fremsat tilbud om ansættelse til visse ansatte, herunder sagsøgeren, men at denne afslog tilbuddet.
- 42 Ifølge det oplyste meddelte likvidator endvidere sagsøgeren, at det ikke var hensigten ensidigt at ændre hans stilling, men at han på grund af omstændighederne og kravene i lovgivningen måtte tildeles andre arbejdsopgaver.
- 43 Under disse omstændigheder tilkommer det den forelæggende ret at undersøge baggrunden for, at arbejdstageren afslog den arbejdskontrakt, han havde fået tilbudt, og at fastslå, om den tilbudte arbejdskontrakt medførte en væsentlig ændring af arbejdsvilkårene til skade for ham.
- 44 Den anden del af spørgsmålet, således som omformuleret ovenfor, må herefter besvares med, at direktivets artikel 3, stk. 1, ikke er til hinder for, at en arbejds-

tager, der er ansat hos overdrageren på overførelstidspunktet, rejser indsigelse mod, at hans arbejdskontrakt eller arbejdsforhold overgår til erhververen, forudsat at arbejdstageren frit har truffet den pågældende beslutning. Det tilkommer den forelæggende ret at fastslå, om den af erhververen tilbudte arbejdskontrakt medfører en væsentlig ændring af arbejdsvilkårene til skade for arbejdstageren. Er dette tilfældet, skal medlemsstaterne i henhold til direktivets artikel 4, stk. 2, foreskrive, at arbejdsgiveren er ansvarlig for ophævelsen.

Sagens omkostninger

- 45 De udgifter, der er afholdt af Det Forenede Kongeriges regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

vedrørende det spørgsmål, der er forelagt af Cour du travail de Bruxelles ved dom af 11. december 1996, for ret:

- 1) Artikel 1, stk. 1, i Rådets direktiv 77/187/EØF af 14. februar 1977 om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varetagelse af arbejdstagernes rettigheder i forbindelse med overførelse af virksomheder, bedrifter eller dele af bedrifter skal fortolkes således, at direktivet finder anvendelse, såfremt et sel-

skab i frivillig likvidation helt eller delvis overfører sine aktiver til et andet selskab, der efterfølgende udsteder ordrer til en arbejdstager, som ifølge selskabet i likvidation skal efterkomme dem.

- 2) Direktivets artikel 3, stk. 1, er ikke til hinder for, at en arbejdstager, der er ansat hos overdrageren på overførelstidspunktet, rejser indsigelse mod, at hans arbejdskontrakt eller arbejdsforhold overgår til erhververen, forudsat at arbejdstageren frit har truffet den pågældende beslutning. Det tilkommer den forelæggende ret at fastslå, om den af erhververen tilbudte arbejdskontrakt medfører en væsentlig ændring af arbejdsvilkårene til skade for arbejdstageren. Er dette tilfældet, skal medlemsstaterne i henhold til direktivets artikel 4, stk. 2, foreskrive, at arbejdsgiveren er ansvarlig for ophævelsen.

Hirsch

Mancini

Schintgen

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 12. november 1998.

R. Grass

G. Hirsch

Justitssekretær

Formand for Anden Afdeling